

Доктрина відновлення дії попередньої редакції норм законів у діяльності Конституційного Суду України¹

С. Вдовіченко

суддя Конституційного Суду України

У статті досліджуються теоретичні та практичні аспекти застосування Конституційним Судом України юридичної техніки відновлення дії попередньої редакції норм закону внаслідок визнання неконституційними внесених до нього змін.

Ключові слова: Конституційний Суд України, дія законів у часі, засоби юридичної техніки виконання рішень конституційних судів, відновлення попередньої редакції закону Конституційним Судом України.

У Рішенні від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010² (далі — Рішення № 20-рп/2010) Конституційний Суд України (далі — КСУ, Суд) застосував юридичну техніку відновлення дії попередньої редакції норм Конституції України від 28 червня 1996 року³, що були змінені, доповнені та вилучені Законом України № 2222-IV⁴. Цим Рішенням було встановлено, що таким чином забезпечуються стабільність конституційного ладу в Україні, гарантування конституційних прав і основоположних свобод людини, цілісність, непорушність та безперервність дії Конституції України, її верховенство як Основного Закону держави на всій території України.

Оскільки навколо Рішення № 20-рп/2010 і зараз точаться дискусії практиків та науковців, розглянемо детальніше деякі пов'язані з ним процедурні аспекти.

1. Відновлення дії попередньої редакції норм законів: доктринальні положення. Питання щодо такого засобу юридичної техніки, як відновлення дії попередньої редакції закону внаслідок визнання конституційним судом внесених

¹ Ця стаття є продовженням досліджень автора, пов'язаних з Рішенням Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010. Див., наприклад : Вдовіченко С. Л. Відновлення дії попередньої редакції нормативно-правового акта внаслідок визнання Конституційним Судом України внесених до нього змін неконституційними / С. Л. Вдовіченко // Вісник Конституційного Суду України. — 2011. — № 2. — С. 73–81; Вдовіченко С. Л. Наступний конституційний контроль змін до Основного Закону України : перевірка часом / С. Л. Вдовіченко // Контроль за додержанням належної конституційної процедури. — К. : Алерта, 2011. — С. 20–31.

² Рішення КСУ від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010 у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України) // Офіційний вісник України. — № 72/1. — 2010. — С. 7.

³ Конституція України від 28 червня 1996 року зі змінами і доповненнями (за станом на 19 вересня 2013 року) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

⁴ Закон України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 2. — Ст. 44.

до нього змін неконституційними, можна вважати недостатньо дослідженим як в українській, так і зарубіжній юридичній науці.

У теорії права дія права — це його фактичний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування. Реальна дія права пов'язана з чітким визначенням часових, суб'єктивних і територіальних меж. Оскільки право має формалізований вираз і закріплюється юридичними документами, то йдеться про дію нормативно-правових актів. Межі дії будь-якого нормативно-правового акта визначаються часом, простором і колом суб'єктів¹.

КСУ, розглядаючи справи, нерідко стикається з питаннями дії нормативно-правових актів (здебільшого законів) у часі, їх зворотною дією, відновленням їх попередньої редакції тощо². Відновлення дії положень закону внаслідок визнан-

¹ Див.: *Пушняк О. В.* Право і час: моногр. — Х.: ФІНН, 2009. — 176 с.; *Теньков С. О.* Дія закону у часі / С. О.Теньков // Вісник господарського судочинства. — 2002. — № 4. — С. 147–150; *Мазан Л. М.* Дія законів та інших нормативно-правових актів у часі в Стародавній Римській державі / Л. М. Мазан // Держава і право: зб. наук. праць: Юрид. і політ. науки. — К., 2011. — Вип. 52. — С. 60–65; *Ришелюк А. М.* Дія закону у просторі, часі та за колом осіб / А. М. Ришелюк // Законотворчість в Україні: навч. посіб. — К.: Інститут законодавства, 2013. — С. 72–97.

² Див., наприклад рішення Конституційного Суду України: від 19 квітня 2000 року № 6-рп/2000 у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 58 Конституції України, статей 6, 81 Кримінального кодексу України (справа про зворотну дію кримінального закону в часі) // Вісник Конституційного Суду України. — 2000. — № 2; від 5 квітня 2001 року № 3-рп/2001 у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (справа про податки) // Вісник Конституційного Суду України. — 2001. — № 2; від 26 січня 2011 року № 1-рп/2011 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України та за конституційним зверненням громадянина Савчука Миколи Миколайовича про офіційне тлумачення положень Кримінального кодексу України 1960 року із змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України» від 22 лютого 2000 року № 1483-III, щодо їх дії в часі у взаємозв'язку із положеннями статті 8, частини першої статті 58, пункту 22 частини першої статті 92, частини другої статті 152, пункту 1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, статті 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», частини другої статті 4, частин першої, третьої, четвертої статті 5, частини третьої статті 74 Кримінального кодексу України 2001 року (справа про заміну смертної кари довічним позбавленням волі) // Вісник Конституційного Суду України. — 2011. — № 2; від 13 березня 2012 року № 5-рп/2012 у справі за конституційним зверненням громадянки Галкіної Зінаїди Григорівни щодо офіційного тлумачення положення частини четвертої статті 3 Закону України «Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток будівельної галузі та житлового будівництва» (справа про заборону розірвання договорів інвестування житлового будівництва) // Вісник Конституційного Суду України. — 2012. — № 2; від 13 березня 2012 року № 6-рп/2012 у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини першої статті 7, пункту 2 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» // Вісник Конституційного Суду України. — 2012. — № 3.

Див. також наукові праці: *Тихий В.* Дія рішень Конституційного Суду України в часі / В. Тихий // Вісник Конституційного Суду України. — 2001. — № 5. — С. 52–55; *Савчак А.* Дія закону в часі: теорія та правові позиції Конституційного Суду України / А. Савчак // Підприємництво, господарство і право. — 2011. — № 1. — С. 64–67.

ня конституційним судом неконституційними внесених до нього змін є новою темою для наукових дискусій не лише конституціоналістів, а й теоретиків, істориків, фахівців у галузі права, зокрема цивільного та адміністративного.

У загальній теорії права обґрунтовано твердження про існування трьох видів дії в часі нового нормативного акта на правовідносини, що тривають: пряма (негайна), зворотна (ретроактивна) і перспективна (майбутня, переживаюча, ультраактивна) дія. Пряма дія нормативно-правового акта означає, що його приписи поширюються на факти, які виникли після введення його в дію, тобто на «нові» факти. За зворотною дією акта його норми поширюються на факти, що виникли до набуття ним чинності («старі» факти), але вже з моменту їх виникнення, тобто відбувається перегляд, корекція попередніх рішень щодо таких фактів за новим нормативно-правовим актом. Переживаюча (ультраактивна) дія акта свідчить, що він поширюється тільки на «нові» факти, а стосовно фактів, які виникли до набуття ним чинності і не припинили свого існування, діє попередній нормативно-правовий акт. Пряму дію у часі мають усі нормативно-правові акти, а зворотну і переживаючу — лише окремі акти у випадках, спеціально передбачених законодавством (оскільки закон, як правило, не має зворотної та переживаючої дії)¹.

Зрозуміло, що відновлення попередньої редакції закону не можна ототожнювати з прямим видом дії в часі нормативно-правового акта. Чи є відновлення дії положень закону формою чи способом ретроактивної² або ультраактивної³ дії — це питання потребує всебічного наукового дослідження.

На наш погляд, відновлення дії положень закону внаслідок визнання конституційним судом неконституційними внесених до нього змін можна вважати особливим способом його ретроактивної дії. Хоча такій правовій техніці притаманні й риси ультраактивної дії закону в часі, оскільки положення закону, що втратили чинність у зв'язку зі змінами, через певний час (як у випадку з Конституцією України і Законом України № 2222-IV) знову набирають чинності, а норми-зміни втрачають чинність.

Як вважають деякі науковці, ультраактивність (переживання) старого закону (норми) означає, що нормативний акт, скасований новим актом, певною мірою продовжує діяти і після втрати ним юридичної сили. Але таке переживання, як і зворотна дія, — це виняток із загального правила негайної дії нормативного акта у часі⁴. Водночас деякі дослідники взагалі виокремлюють питання темпоральної

¹ Юридична енциклопедія : в 6 т. / Редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. — К. : Укр.енцикл. — Т. 2. — 1999. — С. 216.

² Ретроактивність дії законів вітчизняні науковці переважно досліджують у кримінальному праві. Див. наприклад : *Мельниченко К. С.* Зворотна дія в часі проміжного кримінального закону / *К. С. Мельниченко* // Розвиток української правової системи за роки незалежності : Тези доп. і наук. повідомл. студент. наук. конф. за підсумками н.-д. роботи 2004/2005 навч. р. — Х., 2005. — С. 125–126.

³ Див. наприклад : *Малишев Б. В.* Напрями дії нормативно-правового акта в часі : [Зворотна дія (ретроактивна форма) нормативно-правового акта; Негайна дія нормативно-правового акта; Ультраактивна форма дії нормативно-правового акта]; *Малишев Б. В., Москалюк О. В.* Застосування норм права (теорія і практика) : навч. посіб. / За заг. ред. Б. В. Малишева. — К. : Реферат, 2010. — С. 51–65.

⁴ Див. : *Бахрах Д. Н.* Действие правовой нормы во времени // Советское государство и право. — 1991. — № 2. — С. 13, 15.

дії приписів нормативного акта, що втратив чинність, у випадку поновлення його дії і не відносять його до жодного з видів дії у часі такого акта (ні до зворотної, ні до переживаючої)¹.

У будь-якому випадку, якщо КСУ не застосовував би у разі нагальності та процедурної можливості таку правову техніку, як відновлення дії попередньої редакції норм законів, його рішення про визнання неконституційними положень законів (змін) в окремих випадках призводили б до прогалин у законодавстві. Якщо ж після визнання КСУ неконституційними окремих положень закону законодавець оперативно не виконує відповідне рішення Суду та не заповнює прогалину, що утворилася в регулюванні суспільних правовідносин, то, очевидно, це може спричинити обмеження прав і свобод людини і громадянина (соціальних, політичних, економічних тощо).

Як свідчить практика діяльності конституційних судів, прийняття ними рішень щодо визнання нормативно-правових актів, їх окремих положень такими, що не відповідають конституції (є неконституційними), не завжди зумовлює позитивні наслідки в процесі подальшого регулювання певних суспільних відносин. Визнаючи закони або окремі законодавчі норми неконституційними, органи конституційної юрисдикції тим самим створюють прогалину в правовому регулюванні, оскільки неконституційні положення вилучаються з правової системи. Необхідність певного, інколи тривалого часу для заповнення законодавцем такої прогалини породжує ситуацію, коли суб'єкт правозастосування, який має невідкладно застосувати норму права (особливо в процесі захисту прав і свобод громадян), повинен використовувати аналогію права чи відкладати прийняття управлінського або судового рішення, що не завжди є позитивним².

2. Відновлення дії попередньої редакції норм законів у практиці КСУ.

Як уже зазначалося, у конституційному праві тема відновлення дії попередньої редакції закону у випадку визнання внесених до нього змін або доповнень неконституційними ще недостатньо досліджена. Найбільша дискусія з цього питання виникла після прийняття Рішення № 20-рп/2010³. Отже, певною мірою досліджуване питання стосується принципів конституційного контролю, а також пов'язане з дією правових норм у часі.

Одночасно з визнанням неконституційним Закону № 2222–IV КСУ відновив дію попередньої редакції положень Конституції України, змінених, доповнених або виключених цим законом. Така правова позиція Суду підтверджує його відпо-

¹ Пушняк О. В. Ультерактивна дія в часі нормативно-правових актів / О. В. Пушняк // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. праць. — Х., 2005. — Вип. 9. — С. 158.

² Так, наприклад, після Рішення КСУ від 9 вересня 2010 року № 19-рп/2010 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвідомчості справ, пов'язаних із соціальними виплатами», яким було змінено підвідомчість справ з питань соціальних виплат, виникла ситуація, за якої суди загальної юрисдикції зупинили провадження у справах до врегулювання окремих процесуальних питань на законодавчому рівні.

³ Як відомо, спираючись на відповідні положення Конституції України, КСУ визнав Закон України № 2222–IV неконституційним у зв'язку з порушенням конституційної процедури його розгляду і прийняття.

відальне ставлення до своїх обов'язків і сприяє забезпеченню стабільності конституційного ладу в країні, гарантуванню невід'ємних конституційних прав людини і основоположних свобод, цілісності, непорушності безперервності дії Конституції України, її верховенства як Основного Закону держави на всій території України.

Як свідчить конституційна практика, така правова техніка може бути застосована КСУ не в кожному конкретному випадку, а лише у разі, якщо закон (його окремі положення) має попередню редакцію, а також якщо ця попередня редакція положень закону не має ознак неконституційності. Адже КСУ, перевіряючи конституційність законодавчих змін (чинних), не повноважний перевіряти попередню редакцію відповідних положень на предмет неконституційності, оскільки на момент такої перевірки (конституційного провадження) вони є нечинними. Відповідно до правової позиції Суду, викладеної у Рішенні від 14 листопада 2001 року № 15-рп/2001, його юрисдикція поширюється лише на чинні нормативно-правові акти (пункт 5 мотивувальної частини), а питання щодо конституційності нечинного правового акта йому непідвідомче.

Тобто КСУ, згідно зі згаданою правовою позицією, може вважати конституційною попередню редакцію закону фактично лише за внутрішнім переконанням його суддів, без акцентування на цьому в рішенні Суду, або ж вважати таку попередню редакцію неконституційною і в такому разі не відновлювати її дію та відповідно чинність¹.

Аналіз діяльності КСУ та конституційних судів зарубіжних країн свідчить про існування різних засобів юридичної техніки, що використовуються ними для уникнення прогалин у праві, які можуть виникнути у разі прийняття ними рішення про визнання закону або іншого правового акта (його окремого положення) таким, що суперечить конституції держави².

Зважаючи на те, що обмін досвідом та сприйняття практики зарубіжних країн щодо функціонування механізмів виконання рішень органів судового конституційного контролю є завжди корисним, оскільки це дозволяє виявити як позитивні, так і негативні тенденції на цій стадії конституційного судочинства, зупинимося детальніше на деяких засобах виконання рішень конституційних судів у аспекті уникнення законодавчих прогалин.

У зарубіжних країнах існують різні механізми виконання рішень конституційних судів (Австрія, Болгарія, Латвія, Литва, ФРН), коли задля уникнення правових прогалин, що можуть виникнути внаслідок прийнятих ними рішень про неконституційність окремих положень законодавства, застосовуються такі правові засоби, як:

— відтермінування офіційного опублікування рішення (Білорусь, Литва, Польща);

¹ Про співвідношення правових категорій «чинність» і «дія» нормативно-правового акта див., наприклад : Шуліма А. О. «Чинність» та «дія» закону : розмежування понять / А. О. Шуліма // Держава і право : зб. наук. пр. : Юрид. і політ. науки. — К., 2011. — Вип. 51. — С. 60–70; Теплюк М. Чинність і дія норм права в теорії «чистого правознавства» Г. Кельзена / М. Теплюк // Юридична Україна. — 2012. — № 3. — С. 4–8.

² Форум : Исполнение решений конституционных судов // Конституционное право : Восточноевропейское обозрение. — № 3 (40). — 2002. — С. 40–76.

— встановлення рішенням пізнішої дати набрання ним законної сили (Вірменія, Естонія, Туреччина, Чеська Республіка);

— констатація конституційним судом того факту, що оспорюваний правовий акт тимчасово відповідає конституції, та вказівка про те, що цей акт суперечитиме конституції, якщо не буде замінений новим законом до визначеного терміну (Латвія, Словенія, Хорватія, Угорщина);

— визнання правового акта таким, що суперечить конституції внаслідок законодавчого упущення, без виключення його з правової системи, або оголошення акта недійсним (Естонія, Іспанія, Німеччина, Хорватія) тощо¹.

В Україні є неможливим застосування будь-якого з перелічених механізмів виконання рішень зарубіжними конституційними судами. Тому залишається лише один спосіб виконання рішення КСУ: відновлення раніше діючого правового акта або його положення (Австрія, Болгарія, Латвія, Литва, Німеччина), що фактично впливає з припису частини другої статті 152 Конституції України, яким чітко встановлено момент припинення дії законів, інших правових актів або їх окремих положень, визнаних КСУ неконституційними: з дня прийняття Судом рішення про їх неконституційність.

Вища юридична сила рішень КСУ, в яких формулюються правові висновки (правові позиції) внаслідок інтерпретації Судом конституційних положень, дозволяє йому заповнювати прогалини і розв'язувати колізії в законодавстві, а отже, бути певною мірою і «позитивним» законодавцем. Однак, ухвалюючи рішення, Суд не встановлює норм права, що не властиво його призначенню і повноваженням, а лише «звільняє» систему законодавства від актів, що суперечать Конституції України.

У пункті 2 мотивувальної частини Рішення від 9 лютого 1999 року № 1-рп/99² КСУ виклав дуже важливу, на наш погляд, правову позицію: «В регулюванні суспільних відносин застосовуються різні способи дії в часі нормативно-правових актів. Перехід від однієї форми регулювання суспільних відносин до іншої може здійснюватися, зокрема, негайно (безпосередня дія), шляхом перехідного періоду (ультраактивна форма) і шляхом зворотної дії (ретроактивна форма)». Ця правова позиція Суду відіграла значну роль при розгляді деяких інших справ.

Так, у практиці КСУ є чимало рішень, в яких він визнавав неконституційними окремі положення законів про Державний бюджет України, що тимчасово (на бюджетний рік) призупиняли дію (виконання) деяких соціальних законів³.

¹ Т. Бирмонтиене, Э. Ярашюнас, Э. Спруогис. Генеральный доклад XIV Конгресса Конференции европейских конституционных судов (Вильнюс, 3–6 июня 2008 года) // Конституционное правосудие. Вестник Конференции органов конституционного контроля стран молодой демократии. — Вып. 2(40)–3(41) 2008. — С. 208–218.

² Рішення КСУ у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотню дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) від 9 лютого 1999 року № 1-рп/99 // Офіційний вісник України. — 1999. — № 7. — Ст. 255.

³ Див. : наприклад, рішення КСУ : у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 44, 47, 78, 80 Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» та конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 78 Закону України

Юридично Суд таким чином відновлював дію цих соціальних законів, навіть не вдаючись до формулювання правових позицій з цього приводу, тобто таке відновлення малося на увазі автоматично.

Ще одним прикладом поновлення порушених прав і свобод громадян може слугувати Рішення від 22 грудня 2010 року № 23-рп/2010, в якому КСУ, визнавши неконституційними статтю 14¹, частину шосту статті 258 Кодексу України про адміністративні правопорушення, фактично відновив попередній стан правового регулювання притягнення осіб до адміністративної відповідальності, зокрема (тимчасово) змінив процедуру застосування заходів впливу до порушників у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Керуючись частиною другою статті 70 Закону України «Про Конституційний Суд України»¹, КСУ рекомендував Верховній Раді України привести порядок притягнення осіб до адміністративної відповідальності за порушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху у відповідність до цього Рішення².

Отже, розглядаючи справу щодо Закону № 2222–IV, КСУ був юридично і фактично зобов'язаний не допустити правового вакууму, що міг утворитися внаслідок визнання цього Закону неконституційним. Оскільки такі зміни стосувалися значної кількості конституційних норм, це могло б призвести до порушення цілісності Основного Закону України і фактично Суд міг залишити країну без Конституції. Зазначена обставина вплинула на Рішення КСУ, який, спираючись на теорію і практику застосування принципу ретроактивної дії правових актів, поновив дію попередньої редакції Основного Закону України від 28 червня 1996 року.

У справі про неконституційність Закону № 2222–IV Суд вирішив, що з огляду на доктрину відновлення дії законів внаслідок визнання неконституційними положень про їх скасування, в тому числі тимчасове, залишати у Рішенні відкритим питання про відновлення дії Конституції України в редакції від 28 червня 1996 року є дещо ризикованим. Тому КСУ у цьому Рішенні прямо закріпив правову позицію про те, що визнання неконституційним Закону № 2222–IV у зв'язку з порушенням процедури його розгляду і прийняття дає Суду підстави для відновлення дії попередньої редакції норм Конституції України, що були змінені, доповнені чи вилучені Законом № 2222–IV.

«Про Державний бюджет України на 2004 рік» (справа про зупинення дії або обмеження пільг, компенсацій і гарантій) від 1 грудня 2004 року № 20-рп/2004 // Вісник Конституційного Суду України. — 2005. — № 6; у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 29, 36, частини другої статті 56, частини другої статті 62, частини першої статті 66, пунктів 7, 9, 12, 13, 14, 23, 29, 30, 39, 41, 43, 44, 45, 46 статті 71, статей 98, 101, 103, 111 Закону України «Про Державний бюджет України на 2007 рік» (справа про соціальні гарантії громадян) від 9 липня 2007 року № 6-рп/2007 // Вісник Конституційного Суду України. — 2007. — № 4.

¹ Закон України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 року № 422/96–ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 49. — Ст. 272.

² Рішення КСУ від 22 грудня 2010 року № 23-рп/2010 у справі за конституційним зверненням громадянина Багінського Артема Олександровича щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 14¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про адміністративну відповідальність у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху) // Вісник Конституційного Суду України. — 2011. — № 1.

Таким чином, КСУ, на наш погляд, у цьому Рішенні втілює творчий і конструктивний підхід до його виконання і фактично збагатив доктрину ретроактивної дії нормативно-правового акта новим принципом: якщо положення акта, що прийняті на заміну або доповнення цього акта, визнані неконституційними, то в такому разі задля уникнення правового вакууму мають діяти первинні положення цього акта (за умови, що вони є конституційними). Така судова творчість КСУ відображає розвиток сучасних загальних принципів права і принципів конституційного судочинства, зокрема верховенства права, належної конституційної процедури тощо. Власне, збагативши принцип ретроактивної дії правових актів у розумінні зміни конституційного тексту, КСУ розширив межі його дії. Автор цієї статті вважає, що для Суду це був єдиний правильний вибір у ситуації, що склалася.

На думку деяких учених, зробивши висновок про «відновлення дії попередньої редакції норм Конституції України, що були змінені, доповнені і вилучені Законом № 2222–IV», КСУ здійснив конституційний перегляд існуючого устрою публічної влади і перейняв на себе повноваження законодавчої влади в державі¹.

Очевидно, що це не так хоча б тому, що в цьому Рішенні КСУ не вийшов за межі своїх повноважень. Адже контроль за процедурою внесення змін в Основний Закон України — це така сама частина його роботи, як і контроль за матеріальним вмістом будь-якого проекту закону про внесення змін до Конституції України. Не випадково однією із законних підстав для визнання правових актів неконституційними є «порушення встановленої Конституцією України процедури їх розгляду, прийняття або набрання ними чинності» (стаття 15 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Важливою гарантією відповідності правових норм вимогам Конституції України є чітко закріплена процедура їх прийняття і набрання ними чинності. За одним із популярних у політиці тверджень, демократія — це невизначені результати діяльності за умов дотримання передбаченої процедури. Даний тезис є аксіомою в конституційній і політичній доктринах. Отже, належною процедурою є та, що забезпечує об'єктивно необхідні час і умови для інтелектуального аналізу й об'єктивної оцінки обставин, а також — для прийняття рішень з боку уповноважених на внесення змін у правові акти суб'єктів владних повноважень тощо.

Конституційна процедура є чимось більшим, ніж просто технічний процес підготовки якісних юридичних документів. Порушення правил належної процедури (законодавчої техніки) у конституційному праві може призводити до значної моральної і матеріальної шкоди правам громадян та діяльності органів публічної влади. Тому контроль за такою процедурою є обов'язком судів та інших органів влади.

Висновки. Викладене дозволяє дійти висновку, що доктрина відновлення дії попередньої редакції законів у разі процедурної можливості повинна застосовуватися у практиці КСУ. Адже Суд при розгляді кожної справи щодо конституційності положень закону повинен аналізувати і оцінювати наслідки свого рішення (особливо в частині забезпечення прав і свобод людини) та у разі загрози виник-

¹ Див., наприклад: *Друзенко Г.* КСУ : на шляху до інституційного суїциду // Дзеркало тижня. — № 41. — 6 листопада 2010 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://dt.ua/LAW/ksu_na_shlyahu_do_institutsiyного_suyitsidu-61400.html

нення прогалини у законодавчому регулюванні відновлювати дію попередньої редакції норм відповідного закону, якщо це процедурно можливо.

Ця тема є актуальною для подальших наукових досліджень у галузі конституційного права. Питання відновлення дії попередньої редакції законів КСУ потребує глибшого дослідження в частині передумов і меж застосування такої юридичної техніки, оцінки на предмет конституційності відновлюваної редакції законів, співвідношення правових категорій відновлення «дії» і «чинності» тощо.

Не виключаємо, що наявність ґрунтовних наукових досліджень з цієї тематики, а також практична необхідність можуть зумовити внесення відповідних змін до Закону України «Про Конституційний Суд України»¹.

Вдовиченко С. Л. Доктрина возобновления действия предыдущей редакции норм законов в деятельности Конституционного Суда Украины. В статье рассмотрены теоретические и практические аспекты применения Конституционным Судом Украины юридической техники возобновления ранее действующей редакции норм закона в результате признания неконституционными внесенных в него изменений.

Ключевые слова: Конституционный Суд Украины, действие законов во времени, способы юридической техники исполнения решений конституционных судов, возобновление предыдущей редакции закона Конституционным Судом Украины.

Vdovichenko S. The doctrine of renewal of the earlier wording of a law in the jurisprudence of the Constitutional Court of Ukraine. The article deals with theoretical and practical aspects of applying by the Constitutional Court of Ukraine of the legal technique of reinforcement of a law in the previous wording as a result of recognition of the further amendments to be unconstitutional.

Key words: the Constitutional Court of Ukraine, the effect of law in time, means of legal technique of execution of the decisions of the constitutional courts, renewal of the earlier wording of a law by the Constitutional Court of Ukraine.

¹ Так, наприклад, законопроектна пропозиція про те, що «з моменту втрати чинності неконституційними актами чи їх окремими положеннями, якими було внесено зміни до діючих актів, відновлюється дія відповідних попередніх редакцій», міститься в проекті Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Конституційний Суд України» (щодо вдосконалення механізму виконання рішень та висновків) (реєстр. № 2724 від 4 квітня 2013 року).